

MASS-MEDIA ÎN ZILELE REVOLUȚIEI: CUM S-A ÎNTORS PRESA ÎMPOTRIVA REGIMULUI

Robert Gabriel GRIGORE*

* Școala Doctorală a Facultății de Istorie, Universitatea din București (România)

E-mail: robert.grigore14@yahoo.com

Abstract

Throughout the period between 1945 and 1989, the media in Romania was one of the main instruments used for transmitting and promoting communist ideology. The Romanian Communist Party, formerly known (until 1965) as the Romanian Workers' Party, fully exploited this means of influence, using the press and television to broadcast the regime's achievements, celebrate the victory of socialism, and consolidate the cult of personality surrounding the Ceaușescu. These recurring themes dominated most of the central publications and TVR broadcasts of the time. The role of the media as one of the regime's main propaganda weapons is highlighted by the way the press acted during the significant days of the events of December 1989. By controlling public discourse, the communist authorities fiercely attempted to cover up and distort the actions that took place in Timișoara and, later, in Bucharest. This study aims to analyze how, during the December 1989 Revolution, the media shifted from being a loyal ally of the regime to a fierce critic, condemning in particular the actions and policies of Nicolae Ceaușescu.

Keywords: Romanian media under totalitarianism; disinformation; propaganda; the role of the press in the 1989 Revolution; post-communist press.

De-a lungul perioadei cuprinse între anii 1945 și 1989, mass-media din România a constituit unul dintre principalele instrumente de transmitere și promovare a ideologiei comuniste. Partidul Comunist Român, cunoscut anterior (până în 1965) sub denumirea de Partidul Muncitoresc Român, a exploatat pe deplin acest mijloc de influență, utilizând presa scrisă și televiziunea pentru a difuza realizările regimului, a celebra „victoria socialismului” și a consolida cultul personalității soților Ceaușescu. Aceste teme recurente au dominat majoritatea publicațiilor centrale și a transmisiunilor TVR din epocă.

Rolul mass-media ca una dintre principalele arme propagandistice ale regimului este evidențiat de modul în care au acționat organele de presă în zilele marcante ale evenimentelor din decembrie 1989. Prin controlul discursului public, autoritățile comuniste au încercat cu înverșunare să mușamalizeze și să distorsioneze acțiunile desfășurate la Timișoara și, ulterior, la București.

Prezentul articol își propune să analizeze modul în care, în timpul Revoluției din Decembrie 1989, mass-media a trecut de la poziția de aliat fidel al regimului la cea de critic acerb, condamnând în special acțiunile și politicile lui Nicolae Ceaușescu.

Pentru a înțelege rolul și maniera în care funcționa mass-media din România la sfârșitul anilor '80, este necesară o privire de ansamblu asupra modelului și caracterului presei comuniste în general. Prin urmare, vom realiza o scurtă incursiune în istorie.

După 1945, armatele sovietice au impus în statele Europei de Est regimuri totalitare de inspirație bolșevică și, odată cu acestea, au exportat un model de mass-media totalitară construit după tiparul celei din URSS. Artizanul acestui model a fost Vladimir Lenin, cel care l-a conceput și l-a transpus în practică, având drept unic scop servirea cauzei bolșevismului și a doctrinei comuniste. Prin practici precum deformarea faptelor, propaganda și controlul total asupra informației, presa bolșevică a creat în paginile marilor ziare o realitate paralelă, similară universului orwellian descris în romanul 1984.

Prin urmare, între URSS și statele Europei de Est au existat numeroase similitudini: presa a fost monopolizată de partidele comuniste din punct de vedere juridic, politic și financiar; a îndeplinit în mare măsură o funcție ideologică și propagandistică, fiind aservită intereselor acestora; a fost supusă unui regim sever de cenzură, integrat într-un mecanism complex de control.

Asemenea sovieticilor, autoritățile comuniste din România au acordat o atenție deosebită mass-mediei, deturnând-o într-un instrument de îndoctrinare eficient, similar celui din URSS. Acest proces a replicat, într-un context local, mecanismele aplicate în Uniunea Sovietică cu câteva decenii în urmă. Conform istoricului Liliana Corobca:

„Instituția cenzurii în România a avut o structură foarte asemănătoare cu Glavlitul sovietic. Chiar și etapele de până la înființarea Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor (1949) sunt aproape identice cu cele din URSS, anume: controlul presei, desființarea editurilor particulare, epurările de personal etc. Cu diferența că acolo au durat zeci de ani, iar aici în România în 3-4 ani s-au creat deja primele instituții care au stat la baza noului regim”¹.

Odată ce am prezentat succint caracterul și funcționarea mass-mediei comuniste din România, putem trece la examinarea activității acesteia în timpul evenimentelor din decembrie 1989. Potrivit istoricului Florin Constantiniu, evacuarea pastorului reformat, László Tőkés, a reprezentat scânteia evenimentelor declanșate în decembrie 1989:

„În orice mișcare de masă există un incident declanșator, adesea cu o legătură firavă cu motivele reale de nemulțumire. Întocmai cum în *Răscoala* lui Liviu Rebreanu incidentul declanșator al răscoalei țăranilor de pe moșia boierului Miron Iuga îl constituie palma dată de șoferul latifundiarului unui copil din sat care sărise în fața automobilului, gata de a fi călcat, tot astfel evacuarea lui László Tőkés a fost scânteia care, în atmosfera supraîncărcată de nemulțumire, a declanșat explozia”².

Într-adevăr, manifestația de susținere organizată de cetățenii orașului Timișoara în seara de 15 decembrie 1989, în sprijinul pastorului reformat László Tőkés, care urma să fie evacuat, s-a transformat rapid într-un protest îndreptat contra conducerii de la București. Bulevardul, aflat în proximitatea bisericii în care se afla clericul, a fost blocat de mulțimea de oameni care purta lumânări aprinse³.

A doua zi, pe data de 16 decembrie 1989, în jurul orei 13.00, în zona străzii Timotei Cipariu nr. 1 s-au adunat câteva sute de persoane care protestau împotriva regimului comunist și a măsurilor de austeritate aplicate la nivel național. În doar câteva ore, în cursul serii, revolta s-a amplificat, cuprinzând întreaga Piață Maria din Timișoara. În acest context, au fost înregistrate primele confruntări violente între protestatari și forțele de ordine, trimise să înăbușe orice manifestare de nesupunere. Potrivit istoricului Constantin Corneanu: „Până în dimineața zilei de 17 decembrie 1989, ora 04.40, au fost arestate de către forțele Ministerului de Interne un număr de circa 180 de persoane care au fost bătute în mod bestial”⁴.

¹ Liliana Corobca, *Instituția cenzurii comuniste în România*, vol. I, Oradea, Editura Ratio et revelatio, 2014, p.51.

² Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului Român*, Ed. a IV-a, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2008, p. 530.

³ Stelian Tănase, *Istoria căderii regimurilor comuniste*, București, Editura Publisol, p. 436.

⁴ Constantin Corneanu, *Victorie însângerată. Decembrie 1989. Premisele, izbucnirea și*

La data de 17 decembrie 1989, situația din Timișoara s-a încordat în mod considerabil. Comparativ cu ziua precedentă, numărul manifestanților a crescut semnificativ, ajungând la câteva mii de persoane. Coloanele de protestatari scandau lozinci precum: „Jos Ceaușescu!”, „Jos dictatura!”, „Vrem libertate!”, „Vrem mâncare la copii!”, „Vrem alegeri libere!”, „Azi în Timișoara, mâine în toată țara!”. În această etapă, armata a fost trimisă să reprime protestele, la ordinul ministrului Apărării Naționale, ceea ce a condus la noi lupte de stradă, mult mai violente. După ora 17.30 au fost înregistrate primele victime, ucise de rafalele de mitralieră⁵.

În același timp, Nicolae Ceaușescu părea extrem de nemulțumit de maniera în care autoritățile locale din Timișoara gestionaseră situația, considerând-o prea conciliantă. În consecință, liderul comunist de la București a transmis, prin intermediul unei teleconferințe, noi instrucțiuni care vizau aplicarea unor măsuri și mai violente:

„Toate trupele primesc imediat muniție de război. Se socotește starea de necesitate și se aplică legea. În Timișoara a fost atacat și sediul partidului, nu s-a reacționat, s-a întors și obrazul celălalt de parcă am fi fost Isus Hristos. Oricine atacă un ofițer, un soldat, trebuie să primească riposta. Oricine intră într-un consiliu popular, într-un sediu de partid sau sparge un geam la un magazin, trebuie să primească imediat riposta”⁶.

Răspunsul împuterniciților locali a fost următorul: „S-au luat măsuri pentru executarea ordinului dumneavoastră. A început să se tragă deja”⁷.

În ciuda evenimentelor tragice petrecute la Timișoara, presa centrală a păstrat o tăcere totală asupra situației din oraș. O analiză a edițiilor cotidieneleor „Scânteia” și „România liberă” din perioada 16-19 decembrie 1989, relevă absența oricărei mențiuni privind protestele și incidentele violente produse între manifestanți și forțele de ordine, soldate cu morți și răniți. În paginile acestor ziare au continuat să fie publicate articole specifice lexiconului leninist, care elogiau realizările regimului în plan intern și extern, menite să perpetueze iluzia unei stări de stabilitate și prosperitate.

Dintre titlurile articolelor publicate în această perioadă, menționăm următoarele: „În spiritul mărețelor obiective stabilite de Congresul al XIV-lea al Partidului: amplu și mobilizator program de dezvoltare susținută,

desfășurarea Revoluției Române din Decembrie 1989, Ediția a II-a, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2023, p. 307.

⁵ *Ibidem*, p. 325.

⁶ Fragment din înregistrarea teleconferinței dintre Nicolae Ceaușescu și autoritățile de la Timișoara, 17 decembrie 1989, accesibil online la adresa – https://youtu.be/q_w5IGqxRB0., accesat la data de 06.10.2025.

⁷ *Ibidem*.

multilaterală a patriei socialiste”; „Aplicarea fermă a principiilor revoluționare ale socialismului.”⁸; „Prevederile planului pe 1990 – expresie a forței și vitalității orânduirii socialiste în patria noastră”; „Bunăstarea poporului – politica statornică a partidului și statului nostru”⁹; „Producția pentru export – realizată și livrată în avans”; „România, președintele Nicolae Ceaușescu acționează ferm pentru triumful cauzei socialismului, a păcii și independenței popoarelor: relatări și comentarii ale presei de peste hotare”¹⁰; „În spiritul sarcinilor și exigențelor subliniate de tovarășul Nicolae Ceaușescu”¹¹; „Vizita oficială de prietenie a tovarășului Nicolae Ceaușescu, Președintele României, în Republica Islamică Iran”¹²; „O economie puternică, stabilă, într-un permanent proces de dezvoltare”¹³ etc.

În pofida faptului că presa din România nu a relatat deschis despre evenimentele de la Timișoara din această perioadă, un articol publicat în cotidianul „România liberă” din data de 18 decembrie 1989 face o aluzie indirectă la situația din oraș, respectiv la aplicarea legilor și hotărârilor judecătorești – o trimitere evidentă la cazul pastorului reformat László Tőkés.

Articolul menționat poate fi regăsit pe prima pagină a ziarului „România liberă” și este intitulat: „Legile țării, hotărârile judecătorești – strict respectate, aplicate cu toată fermitatea”. Din conținutul acestuia redăm următorul fragment:

„În concepția partidului nostru, edificiul economico-social al României socialiste, în întregul său, se întemeiază ferm pe lege – expresia voinței supreme a națiunii, a intereselor fundamentale ale poporului suveran. «Activitatea din toate domeniile – subliniază această concepție fundamentală a tovarășului Nicolae Ceaușescu în magistralul Raport prezentat la marele forum al comuniștilor români din luna noiembrie, – trebuie să se bazeze numai și numai pe legile țării, care reglementează și asigură dezvoltarea unitară a patriei noastre, deplina egalitate în drepturi între toți cetățenii patriei»[...]. **Hotărârile instanțelor judecătorești – investite de Constituția țării să apere și să promoveze legalitatea – trebuie respectate neapărat și aplicate întocmai. Cei care se împotrivesc sau refuză să dea curs unei hotărâri judecătorești rămase definitive se fac vinovați de o gravă încălcare a legilor țării și ca atare trebuie trași la răspundere și sancționați cu cea**

⁸ „Scânteia”, nr. 14.721, 16 decembrie 1989.

⁹ „România liberă”, nr. 14.030, 16 decembrie 1989.

¹⁰ „Scânteia”, nr. 14.722, 17 decembrie 1989.

¹¹ „România liberă”, nr. 14.031, 18 decembrie 1989.

¹² „Scânteia”, nr. 14.723, 19 decembrie 1989.

¹³ „România liberă”, nr. 14.032, 19 decembrie 1989.

mai mare severitate, potrivit legislației noastre. Hotărârile judecătorești definitive trebuie executate necondiționat! -aceasta este o obligație pe care o prevăd toate legislațiile din lume. Orice încălcare a legii, orice sustragere sau împotrivire la executarea hotărârii judecătorești constituie un act infracțional grav, care lezează în esență ordinea de drept, interesele și voința supremă ale poporului – și trebuie sancționat”[...]”¹⁴.

În completarea acestui material, „Scânteia” a publicat, la data de 19 decembrie 1989, un nou articol intitulat „Legile țării – respectate cu consecvență, aplicate cu fermitate”. Asemenea celui precedent, textul transmite un mesaj categoric, menit să inoculeze cititorilor ideea că regimul nu intenționa să tolereze nicio abatere de la reguli:

„[...] În societatea noastră, în baza sistemului său juridic, a concepției atât de sănătoase a poporului nostru despre justiție, dreptate și echitate **nu este nimănui îngăduit să încalce legile și hotărârile judecătorești fără a suporta consecințele actelor sale.** O hotărâre judecătorească trebuie aplicată întocmai. Numai prin aceasta se asigură finalitatea procesului de înfăptuire a justiției. **Cei care se împotrivesc sau refuză să dea curs unei hotărâri judecătorești rămase definitive săvârșesc o gravă infracțiune împotriva societății, a înseși bazelor sale politico-juridice.** Iată de ce statul socialist, societatea noastră, ca de altfel oricare altă societate, nu pot tolera în nici o împrejurare o asemenea gravă lezare a intereselor lor, a prevederilor Constituției țării, aplicând legea prin organele sale îndreptățite să ia toate măsurile necesare pentru restabilirea legalității, a ordinii de drept încălcate [...]”¹⁵.

Deși evenimentele de la Timișoara nu au fost abordate direct de presa din România, ele au atras în schimb atenția mass-mediei internaționale. Cazul lui László Tőkés se afla deja de ceva vreme în atenția agențiilor de presă din Ungaria. Totuși, în absența unor jurnaliști acreditați la fața locului care să relateze în mod profesionist, informațiile trimise clandestin din Timișoara erau adesea fragmentare, haotice și uneori contradictorii.

Correspondentul agenției „TASS”, Nikolai Morozov, a surprins foarte bine starea de confuzie și tensiune din acele zile, afirmând:

„Aș minți dacă aș spune că știrea «Europei Libere» din 16 decembrie despre începutul tulburărilor în Timișoara a produs asupra corespondenților străini o impresie deosebită. Știrile de genul acesta apăreau din când în când, dar de regulă nu erau confirmate, așa că mulți au preferat să rămână în expectativă”¹⁶.

¹⁴ „România liberă”, nr. 14.031, 18 decembrie 1989.

¹⁵ „Scânteia”, nr. 14.723, 19 decembrie 1989.

¹⁶ Nikolai Morozov, *Correspondentul Agenției TASS care a văzut totul*, București, Editura

De asemenea, Morozov a evidențiat dificultățile întâmpinate de jurnaliștii străini în relatarea evenimentelor de la Timișoara. În primul rând, atât „Agerpres”, cât și Ministerul Afacerilor Externe din România au refuzat să ofere informații cu privire la evenimentele din Timișoara, susținând pur și simplu că nu dispuneau de acestea. În al doilea rând, deplasarea către oraș era aproape imposibilă: „Propunerea de a ne organiza o vizită la Timișoara, chiar și însoțiti de reprezentanți oficiali, a fost calificată drept «imposibilă». Am analizat și posibilitatea deplasării pe cont propriu la Timișoara, cu mașinile noastre. Ni s-a spus însă că orașul era înconjurat de armată și trupele Ministerului de Interne, așa că n-am fi putut trece”¹⁷.

Chiar dacă postul de radio „Europa Liberă” a tratat încă de la început cu seriozitate subiectul, în redacția sa domnea totuși o atmosferă de confuzie. Liviu Tofan, jurnalist român care a activat încă din 1973 în redacția românească a postului, a relatat ulterior următoarele aspecte: „Despre evenimentele de la Timișoara am aflat în dimineața zilei de 17 decembrie, când am difuzat prima știre (despre ciocnirile din seara de 16 decembrie). Apoi, Central News a retras știrea, și nu am mai putut să o transmitem. Fapt este că, în prima parte a acelei zile, agențiile de presă au transmis relatări tot mai alarmante (și confuze) despre cele ce se petreceau pe străzile Timișoarei, și CN nu putea obține confirmări suficiente de solide pentru a transforma acele relatări în știri”¹⁸.

În lipsa oricăror relatări despre evenimentele de la Timișoara în presa românească, postul de radio „Europa Liberă” a devenit, cel mai probabil, principala fereastră de informare pentru românii din țară care îl ascultau pe ascuns, oferindu-le primele relatări despre desfășurarea evenimentelor.

La data de 18 decembrie 1989, *Radio Europa Liberă* a difuzat o ediție specială dedicată situației din Timișoara. În cadrul acesteia au fost prezentate: relatările a doi martori oculari din oraș, care au descris confruntările dintre cetățeni și autoritățile locale; informații despre închiderea granițelor României, precum și reacțiile presei internaționale referitoare la evenimente. Cu această ocazie, a fost transmis și un mesaj al regelui Mihai I către români. Emisiunea a fost moderată de Neculai Constantin Munteanu și Emil Hurezeanu¹⁹.

Fundației Culturale Române, 2002, p. 46.

¹⁷ *Ibidem*, p. 48.

¹⁸ Liviu Tofan, *Ne-au ținut în viață. Radio Europa Liberă 1970-1990*, București, Editura Omnium, 2021, p. 223.

¹⁹ 18.12.1989 - „Actualitatea românească”: *Timișoara în revoluție.*, transmisiune disponibilă online la adresa: <https://romania.europalibera.org/a/actualitatea-rom%C3%A2neasc%C4%83-18-decembrie-1989-timisoara-in-revolu%C8%9Bie-radio-europa-liber%C4%83/31615213.html>, accesat la data de 06.10.2025.

Cei doi au precizat că primele informații despre evenimentele din Timișoara au provenit de la corespondenții de presă din Ungaria și Iugoslavia. În mod special, postul de radio de la Budapesta și televiziunea maghiară au fost primele care au relatat despre izbucnirea protestelor. Tot în cadrul emisiunii, moderatorii au citat și agenția de presă „TASS”, oferind astfel ascultătorilor o perspectivă suplimentară asupra felului în care era prezentată situația pe plan internațional: „Astăzi la ora douăsprezece, agenția TASS preluând informații de la agenția maghiară de presă face o scurtă trecere în revistă cu privire la ce s-a întâmplat la Timișoara, adăugând că protestele exprimate de demonstranți au fost împotriva conducerii de astăzi, a regimului de la București, și a sistemului existent în această țară. Un lucru deosebit de important dacă avem în vedere că această știre vine de la Moscova”²⁰.

Cu privire la informațiile transmise de mass-media ungară și preluate ulterior de presa din Europa Occidentală și din Uniunea Sovietică, Cristian Chirca a atras atenția asupra pericolului dezinformării, subliniind următoarele: „Deși, în aceste prime relatări, era citată agenția de presă ungară *MTI*, preluarea făcută de TASS, și ulterior de toată presa sovietică, va conferi greutate și credibilitate unor informații false (fake-news) furnizate de unguri. Două dintre aceste fake-news au fost rostogolite de întreaga presă internațională, prima fiind cea care susținea că izbucnirea revoluției de la Timișoara a fost generată de revolta minorităților maghiare (preluată de TASS și *Radio Moscova*, în 18 decembrie) și a doua, cea care-l eticheta pe László Tőkés ca fiind militant pentru apărarea drepturilor omului (preluată de *Izvestia*, în 19 decembrie). Ambele informații le vom identifica frecvent în relatările corespondenților sovietici în perioada 19-31 decembrie 1989”²¹.

În momentul în care informațiile despre evenimentele de la Timișoara erau intens mediatizate și dezbătute de presa internațională, Nicolae Ceaușescu s-a comportat ca și cum nimic grav nu s-ar fi întâmplat, optând să efectueze vizita oficială în Iran, programată pentru 18 decembrie 1989. În aceste condiții, se poate aprecia că Ceaușescu a supraestimat stabilitatea propriului regim²².

În perioada în care Nicolae Ceaușescu s-a aflat în Iran, situația din Timișoara s-a degradat constant, de la o oră la alta. În după-amiaza zilei de 18 decembrie 1989, Elena Ceaușescu, rămasă la conducerea țării alături de câțiva colaboratori în absența soțului ei, a ordonat transportarea cadavrelor victimelor din Timișoara la București, în scopul incinerării. În pofida acestei

²⁰ *Ibidem*.

²¹ Cristian Chirca, *Decembrie 1989: TASS este împuternicit să declare...*, București, Editura IRRD, 2017 p.102.

²² Adam Burakowski, *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu 1965 – 1989. Geniul Carpaților*, Ediția a II-a, Iași, Editura Polirom, 2016, p. 412.

încercări disperate de mușamalizare a evenimentelor, posturile de radio occidentale au continuat să furnizeze informații prețioase românilor din întreaga țară²³.

În analiza sa asupra desfășurării evenimentelor de la Timișoara, Constantin Corneanu surprinde cu acuratețe momentele de cotitură ale confruntărilor dintre manifestați și forțele de ordine, evidențiind atât episoadele de pactizare cu militarii, cât și adeziunea lor ulterioară la cauza populației revoltate. Un moment de mare însemnătate l-a constituit manifestațiile de protest ale muncitorilor timișoreni, desfășurate la 19 decembrie 1989, la Întreprinderile „6 Martie”, „Azur”, „Elba” și „Solventul”²⁴.

La 20 decembrie 1989, Nicolae Ceaușescu a revenit în România, fiind informat imediat cu privire la agravarea situației din Timișoara. În consecință, a decis să intervină personal printr-un mesaj oficial adresat populației, difuzat la Televiziunea Română, în seara aceleiași zile. În continuare, redăm o serie de fragmente reprezentative din această intervenție: *„Mă adresez, în această seară întregului popor al patriei noastre socialiste, în legătură cu evenimentele grave care au avut loc, în ultimele zile, la Timișoara. În zilele de 16 și 17 decembrie, sub pretextul împiedicării aplicării unei sentințe judecătorești legale, câteva grupuri de elemente huliganice au organizat o serie de manifestări și incidente, trecând la atacarea unor instituții de stat, distrugând și jefuind o serie de clădiri, magazine, de clădiri publice, iar în ziua de 17 decembrie și-au intensificat activitatea împotriva instituțiilor de stat și de partid, inclusiv a unor unități militare. Din desfășurarea evenimentelor și din declarațiile unor participanți la aceste evenimente, aceste grupuri aveau scopul de a provoca dezordine și distrugerea instituțiilor și bunurilor generale ale orașului și de a da semnalul unor asemenea acțiuni și în alte centre. Populația din Timișoara cunoaște și a văzut toate aceste distrugeri de tip fascist care au avut loc. Cu toate insistențele depuse, timp de două zile, de organele politice, de partid, de consiliul popular, de conducerile întreprinderilor și de organele de ordine, aceste grupuri au continuat și și-au intensificat activitatea de distrugere, de atacare a instituțiilor și magazinelor, inclusiv a unor unități militare. În aceste împrejurări grave, în seara zilei de 17 decembrie, fiind atacate, unitățile militare au răspuns prin focuri de avertisment împotriva celor care au continuat să acționeze împotriva unităților militare și instituțiilor de stat și politice. Deoarece acțiunile grupurilor antinaționale, teroriste au continuat, unitățile militare – conform Constituției și în conformitate cu legile țării – au fost obligate să se apere, să apere ordinea și bunurile întregului oraș, de fapt să apere ordinea în întreaga țară.*

²³ Constantin Corneanu, *op. cit.*, p. 351.

²⁴ *Ibidem*, p. 357.

*Organele de ordine, procuratura au efectuat și continuă să efectueze cercetările corespunzătoare pentru a stabili cauzele și vinovații acestor acte cu caracter net fascist, provocator, de distrugere. Din datele de care se dispune până în prezent, se poate declara cu deplină certitudine că aceste acțiuni cu caracter terorist au fost organizate și declanșate în strânsă legătură cu cercuri reacționare, șoviniste și cu serviciile de spionaj din diferite țări străine. Scopul acestor acțiuni antinaționale a fost acela de a provoca dezordine în vederea destabilizării situației politice, economice, de a crea condițiile dezmembrării teritoriale a României, distrugerii independenței și suveranității patriei noastre socialiste. Nu întâmplător posturile de radio de la Budapesta și din alte țări au declanșat, încă în cursul acestor acțiuni antinaționale, teroriste, o campanie deșănțată, de ponegrire, de minciuni împotriva țării noastre [...] Doresc să declar cu toată răspunderea că unitățile armatei noastre, care au misiunea apărării independenței și suveranității patriei, a cuceririlor revoluționare, au dat dovadă de multă, foarte multă răbdare. Nu au răspuns, chiar atunci când soldații și ofițerii au fost loviți, ci numai atunci când situația a ajuns de așa natură încât au fost atacați de bandele teroriste și au fost puse, în pericol instituțiile fundamentale, ordinea din județ [...] Reiese cu toată claritatea că această campanie împotriva României face parte dintr-un plan mai general împotriva independenței și suveranității popoarelor – a acelor popoare care nu vor dominația străină și sunt gata să-și apere cu orice preț, inclusiv cu arma în mână, independența, dreptul la o viață liberă. Cu toții ne reamintim de poziția fermă a întregului nostru popor în 1968, împotriva invaziei Cehoslovaciei și pentru apărarea independenței României. Acum se poate afirma că este o situație asemănătoare, sau chiar mai gravă. De aceea, se impune să acționăm cu întreaga răspundere pentru a respinge orice atacuri împotriva României, a construcției socialiste din patria noastră!*²⁵.

În privința discursului din seara de 20 decembrie 1989, trebuie subliniat faptul că acesta a reprezentat prima informare oficială transmisă de autoritățile române, prin intermediul mass-media, către populație în legătură cu evenimentele de la Timișoara. Dacă inițial reacția regimului a fost aceea de a mușamaliza complet protestele de amploare prin intermediul presei controlate, de această dată aceeași presă era utilizată pentru a oferi o variantă distorsionată a realității.

În primul rând, Nicolae Ceaușescu i-a catalogat pe protestatari drept „elemente huliganice” care ar fi atacat clădiri publice, instituții de stat

²⁵ TVR, *Revoluția Română: Discursul lui Ceaușescu despre „huliganii” din Timișoara*, 20 decembrie 1989, material video disponibil online la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=yievnVfOLKg&pp=ygUcQ2VhdciZZXNjdSAyMCBkZWNibWJyaWUgMTk4OQ%3D%3D>, accesat la data de 06.10.2025.

și magazine. Discursul său a omis complet menționarea cauzelor reale ale protestelor, precum și a revendicărilor economice, sociale și politice formulate de mulțime. Totuși, în haosul creat de confruntările dintre manifestanți și forțele de ordine, au existat indivizi care au spart vitrinele unor magazine din Timișoara. Acest episod, extrem de controversat, a fost intens dezbătut ulterior, generând diverse ipoteze: fie că respectivele persoane au profitat de contextul anarhic pentru a jefui bunurile, fie că actele de vandalism au fost provocate deliberat, la instigarea autorităților, pentru a justifica intervenția brutală împotriva protestatarilor pașnici.

În al doilea rând, deși în discurs a fost recunoscută intervenția unităților militare, nu a fost făcută nicio referire la bilanțul persoanelor rănite sau ucise în confruntările de stradă. Cu atât mai puțin s-a vorbit despre familiile îndoliate, cărora nu li s-au restituit trupurile neînsuflețite ale celor dragi.

În al treilea rând, responsabilitatea pentru situația dramatică din Timișoara a fost atribuită unor forțe ostile României din afara granițelor. În acest context, discursul menționează Ungaria și face trimitere la invadarea Cehoslovaciei din 1968, sugerând astfel că România ar fi fost ținta unui complot internațional de amploare, cu obiective clar definite.

În acest context, se cuvine să amintim că între București și Budapesta exista un conflict latent de dată recentă. Cu doar un an înainte, relațiile bilaterale au cunoscut un moment de înaltă tensiune, când, la 27 iunie 1988, la Budapesta a avut loc o manifestație împotriva încălcării drepturilor omului în România. Potrivit lui Adam Burakowski: „manifestația a fost sprijinită cu discreție de către echipa lui Grosz”. Ceaușescu a răspuns autorităților maghiare printr-o scrisoare în care a acuzat conducerea de la Budapesta de tendințe șovine și naționaliste²⁶.

De asemenea, la 16 iunie 1989, după ceremonia de reînhumare menită să reabiliteze memoria lui Imre Nagy, liderul Revoluției Maghiare din 1956, mulțimea adunată în centrul Budapestei a declanșat manifestații de stradă. În cadrul acestora, au fost rostite discursuri în care s-a evocat chiar și un posibil viitor comun anticomunist al Ungariei și Transilvaniei, fapt care a pus în alertă autoritățile de la București²⁷.

În ultimul rând, Nicolae Ceaușescu a afirmat că „organele de ordine, procuratura au efectuat și continuă să efectueze cercetările corespunzătoare pentru a stabili cauzele și vinovații acestor acte cu caracter net fascist, provocator, de distrugere”²⁸, sugerând că situația din Timișoara era deja

²⁶ Adam Burakowski, *op. cit.*, p. 391.

²⁷ Sorin Șerb, *Ceaușescu, ultimul an*, București, Editura Litera, 2020, pp. 118 - 119.

²⁸ TVR, *Revoluția Română: Discursul lui Ceaușescu despre „huliganii” din Timișoara*, 20

stabilizată sau se afla pe cale de a fi restabilită. În realitate, autoritățile se aflau în afara oricărui control asupra evenimentelor. Chiar în aceeași zi, 20 decembrie 1989, protestatarii au ocupat balconul Operei din Timișoara și au proclamat constituirea Frontului Democratic Român, „prima formațiune politică de opoziție față de dictatura ceașistă”²⁹, potrivit formulei lui Lorin Fortuna, unul dintre principalii lideri ai mișcării.

Mai mult decât atât, chiar în timp ce Nicolae Ceaușescu își pregătea discursul televizat, liderii mișcării de la Timișoara au încercat să spargă barierele monopolului mass-mediei totalitare, dorind să se adreseze întregii populații a României prin intermediul radioului. Demersul lor nu a avut succes, însă a reprezentat un moment esențial în efortul de legitimare publică a revoltei. Potrivit mărturiei lui Lorin Fortuna: „Am făcut apel la Direcția Radio TV să pună în funcțiune postul local, să informeze astfel țara și lumea despre evenimentele de la Timișoara. Nu s-a realizat nici acest lucru, așa că unii au propus să ocupăm cu forța stația de radio-emisie. M-am opus, deoarece ar fi contravenit principiului nonviolentei. Cum stația era păzită de armată, intervenția asupra ei putea oferi prilejul unei acțiuni represive”³⁰.

Evident, mesajul televizat al lui Nicolae Ceaușescu a ignorat complet realitatea dramatică din Timișoara, oferind populației versiunea „oficială” a regimului. În mod implicit, discursul transmitea că puterea comunistă era hotărâtă să nu facă niciun pas înapoi în fața „cercurilor imperialiste”.

Tot la data de 20 decembrie 1989, *Radio Europa Liberă* a difuzat un mesaj preluat de la postul *Radio Moscova*, în care era prezentată reacția statelor din Europa de Est față de ce se întâmpla în țară:

„Evenimentele din România au stârnit îngrijorări și în alte țări, zice Radio Moscova. La Berlin, participanții la tratativele de la masa rotundă, reprezentând toate forțele politice din Germania de Răsărit, au cerut Guvernului român încetarea represiunilor. Seimul Poloniei a protestat împotriva încălcării în România a drepturilor omului. Parlamentul maghiar a solicitat Guvernului României să respecte angajamentele asumate de el în cadrul acordurilor internaționale”³¹.

decembrie 1989, material video disponibil online la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=yievnVfOLKg&pp=ygUcQ2VhdciZZXNjdSAyMCBkZWNIbWJyaWUgMTk4OQ%3D%3D>, accesat la data de 06.10.2025.

²⁹ Constantin Corneanu, *op. cit.*, p. 385.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ Europa Liberă Moldova, *Evenimentele de la Timișoara în actualitatea românească*, 20 decembrie 1989, disponibil online la adresa: <https://moldova.europalibera.org/a/25638867.html>, accesat la data de 06.10.2025.

La data de 21 decembrie 1989, dorind să ofere o manifestare evidentă de forță, Nicolae Ceaușescu a ales să se adreseze poporului român de la balconul sediului Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Istoricul Florin Constantiniu interpretează acest gest drept o încercare de a reedita momentul de apogeu al popularității sale din 21 august 1968, când, din același loc, condamnase public invadarea Cehoslovaciei de către trupele Pactului de la Varșovia. De altfel, Nicolae Ceaușescu a făcut el însuși trimitere la acel episod în discursul rostit cu o seară în urmă³².

Televiziunea Română a transmis în direct intervenția secretarului general al PCR. În fața mulțimii de muncitori adusă organizat în Piața Palatului Nicolae Ceaușescu și-a început discursul, însă acesta a fost brusc întrerupt. Pe fundal, s-a auzit un zgomot puternic, similar unui foc de armă – acțiune care a generat panică în rândul participanților. În timp ce mulțimea era cuprinsă de haos, Elena Ceaușescu a fost surprinsă exclamând: „Trage cineva!”, iar unul dintre demnitarii prezenți pe balcon a spus: „A dat unul cu ceva, o petardă.” Vizibil dezorientat, Ceaușescu a încercat să restabilească ordinea, repetând: „Alo! Alo! Tovarăși! Așezați-vă liniștiți la locurile voastre!”, demers în care i s-a alăturat și soția sa: „Stați liniștiți! Liniște!”³³.

În urma zgomotului produs pe fundal care a declanșat panica mulțimii, camerele Televiziunii Române au evitat să mai surprindă în cadru reacțiile participanților. În schimb, pentru câteva clipe, telespectatorii au putut vedea pentru prima dată un Nicolae Ceaușescu dezorientat, neputincios, vulnerabil și vizibil îmbătrânit – o imagine ce contrasta puternic cu portretul de lider autoritar, cultivat de presa oficială de-a lungul anilor. În acest interval de timp, cadrele de filmat au fost direcționate către clădirile din împrejurimi, însă zgomotele din fundal, rumoarea mulțimii și apelurile repetate ale lui Ceaușescu la calm au putut fi în continuare auzite, accentuând sentimentul de pierdere a controlului.

De asemenea, în dimineața zilei de 21 decembrie 1989, cotidianul „Scântea” a publicat o serie de articole menite să transmită ideea că întreaga populație a României – în special clasa muncitoare – se afla de partea lui Nicolae Ceaușescu și a regimului său, condamnând ferm evenimentele de la Timișoara.

Pe a doua pagină a ziarului, imediat după reproducerea integrală a discursului susținut de Nicolae Ceaușescu în seara de 20 decembrie 1989,

³² Florin Constantiniu, *op. cit.*, p. 531.

³³ TVR, *Discursul lui Ceaușescu din 21 decembrie 1989*, 21 decembrie 1989, București, material video disponibil online la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=xntDto5TXl0&pp=ygUvZGZlY3Vyc3VsIGx1aSBJZWFlxZ9lc2N1IGRpbiAyMSBkZWNIbWJyaWUgMTk4OSA%3D>, accesat la data de 06.10.2025.

se remarcă titlul central: **„Înaltă răspundere pentru liniștea și ordinea țării, deplină unitate a întregului popor în jurul partidului, atitudine hotărâtă pentru apărarea suveranității și independenței naționale, pentru desfășurarea neabătută a construcției socialiste în patria noastră”**, urmat de textul: „În adunări ale unor mari colective muncitorești s-a dat expresia elocventă a unității de neclintit în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, hotărât de a duce mai departe construcția victorioasă a socialismului în patria noastră. **Cuvântarea rostită în seara zilei de 20 decembrie de secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la posturile noastre de radio și televiziune a fost urmărită cu vie emoție, cu profund interes și deplină aprobare de oamenii muncii de pe întreg cuprinsul țării, de cetățeni de toate vârstele, de întreaga noastră națiune.** Pretutindeni în țară, pe mari platforme industriale, în fabrici și uzine, după transmisia la radio și televiziune a cuvântării secretarului general al partidului, numeroși oameni ai muncii au ținut să dea glas, în cadrul unor adunări desfășurate în ateliere și secții de producție, deplinei adevăruri față de poziția și ideile exprimate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, față de fermitatea cu care este respinsă orice încercare de a se atenta la valorile socialismului în România, la independența și suveranitatea țării, odată cu angajamentul de a munci fără preget, cu înalt spirit patriotic și revoluționar, pentru a asigura înaintarea neabătută a României pe calea luminoasă a comunismului. **Participanții la adunări au arătat că toți cei care muncesc zi de zi, cu pasiune și dăruire revoluționară, cu dragoste de patrie, pentru progresul ei neconținut au luat cunoștință cu adâncă indignare de desfășurarea condamnabilelor acțiuni cu caracter terorist, net fascist, provocator de la Timișoara, care aveau scopul făturiș de a provoca dezordini, în vederea destabilizării teritoriului național, opririi cursului dezvoltării socialiste a României.** Și în aceste momente de gravitate deosebită, comuniștii, țara întreagă, în strânsă unitate în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, condamnă cu vehemență orice încercare de a se atenta la cuceririle revoluționare dobândite de poporul nostru, la integritatea, independența și suveranitatea României socialiste”³⁴.

În continuare, au fost redată cuvântările unor reprezentanți ai clasei muncitoare din întreaga țară, ilustrate prin subtitluri sugestive, precum: „Strâns uniți în jurul partidului, al secretarului său general – **Cuvântul detașamentului muncitoresc de la întreprinderea «23 August» din Capitală;** Aprobare deplină poziției realiste, profund patriotice a conducerii partidului – **Cuvântul constructorilor de nave din Galați;** Vom apăra cu orice preț

³⁴ „Scânteia”, nr. 14.725, 21 decembrie 1989.

cuceririle revoluționare ale poporului nostru – **Cuvântul energeticienilor din Craiova**; Ripostă fermă acțiunilor antisocialiste, antiromânești – **Cuvântul constructorilor de mașini din Oradea**; Nimic nu ne va abate de la drumul liber și independent al socialismului – **Cuvântul constructorilor de utilaj petrolier din Ploiești**³⁵.

Proteste împotriva comunismului și a lui Nicolae Ceaușescu, declanșate la Timișoara, s-au extins rapid pe cuprinsul țării, ajungând în cele din urmă și la București. La scurt timp după încheierea mitingului organizat de PCR în 21 decembrie, în centrul capitalei s-au format spontan grupuri de oameni care au început să scandeze lozinci împotriva regimului. Pe parcursul după-amiezii, numărul manifestanților a crescut considerabil, iar tensiunea din stradă a escaladat. În consecință, au izbucnit primele confruntări directe între protestatari și forțele de ordine, iar armata a fost trimisă să intervină, intrând cu blindate pe străzile Bucureștiului. Curând, situația a degenerat într-un mod tragic, soldându-se cu numeroși morți și răniți³⁶.

Represiunea brutală din noaptea de 21 decembrie 1989 a ajuns rapid la urechile muncitorilor din marile cartiere ale Bucureștiului – Pantelimon, Militari, Grivița, Berceni, Pipera. Ca urmare, aceștia au decis să se alăture manifestanților din centrul orașului în dimineața zilei de 22 decembrie. La fel ca în cazul Timișoarei, adeziunea muncitorilor la cauza revoluționară a avut un impact crucial. Acesta poate fi considerat un adevărat punct de cotitură al evenimentelor. Forțele de ordine nu au mai recurs la violență, ci chiar au inițiat dialoguri cu manifestanții³⁷.

Pe data de 22 decembrie 1989, în jurul orei 10.51, Televiziunea Română și Radioul au transmis conținutul „Decretului Prezidențial” cu privire la instituirea stării de necesitate pe întreg teritoriul României:

„Având în vedere încălcarea gravă a ordinii publice, prin acte teroriste, de vandalism și de distrugere a unor bunuri obștești, în temeiul articolului 75, punctul 14 din Constituția Republicii Socialiste România, președintele României decretează: articolul 1 – se decretează starea de necesitate pe întreg teritoriul României [...] Se interzic orice întruniri publice, precum și circulația în grupuri mai mari de 5 persoane [...] Toate unitățile socialiste sunt obligate să ia măsuri imediate de desfășurare normală a proceselor de producție, pentru paza bunurilor obștești și pentru respectarea strictă a ordinii, disciplinei și a programelor de lucru, consiliile populare, municipale, orășenești și comunale «să asigure respectarea strictă a ordinii publice, paza bunurilor și proprietatea

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ Florin Constantiniu, *op. cit.*, p. 532.

³⁷ Constantin Corneanu, *op. cit.*, p. 448.

socialistă de stat și cooperatistă, organizarea și desfășurarea în bune condiții a întregii activități economice și sociale»³⁸.

Pe măsură ce atmosfera din capitală devenea tot mai anarhică, o parte din personalul Televiziunii Române a început să părăsească sediul instituției. În jurul orei 11.15, un grup de protestatari a pătruns în incinta Televiziunii fără să întâmpine vreo opoziție din partea subunităților de Securitate aflate în dispozitivul de pază. În aceste condiții, directorul general al Radioteleviziunii, Petre Constantin, a decis să colaboreze cu manifestanții, dispunând ca întreaga aparatură să rămână în funcțiune. Totuși, Stoica Meteleanu, redactorșef adjunct la Redacția Programare, avea să relateze ulterior un episod semnificativ: unul dintre colegii săi din grupul de controlori emisie – cenzori „acoperiți” – i-a cerut, pe ascuns, cheia de la așa-numita „cușcă finală”, din care putea fi întreruptă oricând transmiterea imaginilor din studiouri³⁹.

În aceeași zi, masele de oameni au blocat accesul pe străzile din jurul sediului Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Într-un context de o tensiune extremă, ministrul Apărării Naționale, generalul Vasile Milea, s-a sinucis. Sub presiunea mulțimii care amenința să pătrundă în clădire, Nicolae și Elena Ceaușescu au fost convinși de generalul Victor Atanasie Stănculescu să părăsească sediul, decolând cu un elicopter de pe acoperișul clădirii. La ora 12.06, cei doi au părăsit Comitetul Central, în timp ce mulțimea izbucnea în urale scandând: „Ole, ole, ole, Ceaușescu nu mai e!”⁴⁰.

Începând cu ora 12.51, pe ecranele televizoarelor din întreaga țară au apărut personalități cunoscute publicului, precum actorul Ion Caramitru și poetul Mircea Dinescu. Aceștia au anunțat sfârșitul regimului condus de Nicolae Ceaușescu și au informat că urma să fie transmis un comunicat către întreaga națiune:

„Fraților, mulțumită lui Dumnezeu, ne aflăm în studiourile televiziunii. Am reușit să ajungem aici, în spatele tancurilor, cu armata, cu studențimea, cu oamenii pe care îi vedeți și cu miile și miile de români și de alte naționalități care ne-au condus” (Ion Caramitru). În continuare, Mircea Dinescu a afirmat: „Peste 10 minute vom da un apel către populație [...] Armata, în București, e cu noi. Dictatorul a fugit”⁴¹.

³⁸ TVR, *Revoluția Română: Anunțul instaurării stării de necesitate pe între teritoriul României*, 22 decembrie 1989, București, material video disponibil online la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=jiRdztoMDBU&pp=ygUpQ2VhdciZZXNjdSBhbnVuyJvEgyBzdGFyZWEGZGUgdmVjZXNpdGF0ZSA%3D>, accesat la data de 06.10.2025.

³⁹ Constantin Corneanu, *op. cit.*, p. 469.

⁴⁰ Florin Constantiniu, *op. cit.*, pp. 532-533.

⁴¹ TVR, *Revoluția Română: Prima transmisiune în direct a Televiziunii Române Libere*, 22 decembrie 1989, București, material video disponibil la adresa: <https://youtu.be/E2>

Deși această primă transmisiune a Televiziunii Române Libere a fost de scurtă durată, momentul a avut o încărcătură simbolică uriașă. Pentru prima dată, mass-media era utilizată în afara controlului Partidului Comunist Român, eliberându-se din chingile totalitarismului. Mai mult decât atât, se petrecea un lucru de neimaginat cu doar câteva zile înainte pentru majoritatea românilor: Nicolae Ceaușescu și regimul său erau condamnați în termeni duri chiar pe postul de televiziune națională. Timp de 24 de ani, aceste platouri de filmare reprezentaseră principalul instrument de glorificare a imaginii secretarului general al PCR, iar acum se transformau într-un adversar și critic acerb al său.

Un grup alcătuit din Ion Iliescu, Silviu Brucan, Dumitru Mazilu, Petre Roman și generalul Nicolae Militaru a preluat inițiativa organizării unor noi structuri de putere în stat. În jurul orei 14.35, în aceeași zi, Ion Iliescu a anunțat, în cadrul unei transmisiuni televizate: „Vom constitui în cursul acestei zile un Comitet al Salvării Naționale, care să înceapă să pună ordine”⁴². La ora 23.00 a fost prezentat comunicatul oficial:

„În acest moment de răscruce am hotărât să ne constituim în Frontul Salvării Naționale. Scopul Frontului Salvării Naționale este instaurarea democrației, libertății și demnității poporului român. Din acest moment, se dizolvă toate structurile de putere ale clanului Ceaușescu. Guvernul se demite, Consiliul de Stat și instituțiile sale își încetează activitatea, întreaga putere în stat fiind preluată de Consiliul Frontului Salvării Naționale”⁴³.

Totodată, se cuvine remarcat faptul că Ion Iliescu a denunțat în termeni severi regimul și pe Nicolae Ceaușescu personal:

„Nimeni nu se aștepta ca acest regim, care se voia atotstăpânitor, atotștiutor, atotfăcător, dar care nu manifesta luciditatea minimă necesară pentru a înțelege momentele de dramatism pe care le trăiește națiunea română, să facă un semn de rezolvare pe cale normală, pe cale pașnică, prin înțelegere cu cetățenii țării a problemelor grave cu care se confruntă: economia țării, situația socială, situația materială a tuturor categoriilor de oameni ai muncii din această țară. A împins până la catastrofă situația economico-socială a țării, tensiunea politică și se face, în ultimă instanță, vinovat de crimă odioasă

[wbfCIa2o](#)., accesat la data de 06.10.2025.

⁴² TVR, *Revoluția Română: Prima intervenție a lui Ion Iliescu*, 22 decembrie 1989, București, material video disponibil la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=O8gF31KNHGU&pp=ygUdSW9uIElsaWVzY3UgMjlgZGVjZW1icmllIDE5ODk%3D> , accesat la data de 06.10.2025.

⁴³ TVR, *Revoluția Română: Ion Iliescu prezintă Comunicatul către țară al CFSN*, 22 decembrie 1989, București, material video disponibil la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=pFWe8G3QdcI&pp=ygUdSW9uIElsaWVzY3UgMjlgZGVjZW1icmllIDE5ODnSBwkj6wkBhyohjO8%3D>, accesat la data de 06.10.2025.

împotriva poporului. Vinovatul principal este Ceaușescu. Acest om fără inimă, fără creier, fără rațiune, care nu voia să cedeze, un fanatic ce stăpânea cu metode medievale această țară, a ajuns până la situația dramatică de a deschide foc, de a comanda foc împotriva oamenilor muncii și, în același timp, avea nerușinarea să vorbească în numele poporului, să vorbească în numele apărării, suveranității și independenței naționale. Cine!? El, care a pus în pericol soarta acestei țări și a împins poporul în mizerie și care, precum vedeți, a fugit ca un nerușinat atunci când a trebuit să dea socoteală în fața poporului. Un iresponsabil! Se fac vinovați și alții. Va veni vremea judecării limpezi, lucide, pe bază de judecată ordonată”⁴⁴.

Un alt eveniment cu o încărcătură simbolică aparte, ce marchează întoarcerea mass-mediei împotriva regimului și a lui Nicolae Ceaușescu, a fost schimbarea numelui ziarului „Scânteia” – organul de presă al Comitetului Central al Partidului Comunist Român – în „Scânteia Poporului”. În acest fel, principala portavoce a autorităților comuniste în presa scrisă s-a aliniat cauzei revoluționare.

Primul număr sub acest titlu a apărut la data de 23 decembrie 1989, având în paginile sale articole dedicate evenimentelor revoluționare. Vechiul regim, glorificat până mai ieri, era acum de-a dreptul renegat de aceeași publicație, cuvintele laudative fiind înlocuite de un limbaj tranșant, care condamna totul într-o manieră absolută:

„S-a încheiat una din cele mai oribile dictaturi din istoria poporului român. Sub presiunea poporului, dictatorul a fugit în mod laș din fața judecării. Pentru principiile pe care le afirma, era de datoria lui să rămână în fața poporului. Nu a făcut-o. Fuga rușinoasă – aceasta a fost adevărata ținută politică, aceasta a fost «puterea», «principialitatea» atât de des predicată cu limbajul lui agramat în fața membrilor de partid și a poporului. Nimic nu mai trebuie demonstrat. O analiză obiectivă, cinstită, a gravelor daune aduse de cultul personalității lui și al familiei lui asupra economiei românești, asupra vieții politice și sociale, a înșelăciunii spiritului de inițiativă al oamenilor, a spiritului de creație în știință și cultură va fi făcută cu calm, dar cu severitate. Poporul român nu este un popor răzbunător. Nu va cere sânge pentru sânge. Învățăm după amar de ani, sau reînvățăm, ce înseamnă democrația și libertatea. Flacăra lor s-a păstrat, de fapt, mereu în inima poporului, a mocnit acolo, în sufletele celor mulți și buni. Milioane de oameni au ieșit în aceste ultime zile în stradă cu sincera, cu sfânta dorință ca starea precară a economiei, falsul

⁴⁴ TVR, *Revoluția Română: Prima intervenție a lui Ion Iliescu*, 22 decembrie 1989, București, material video disponibil la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=O8gF31KNHGU&pp=ygUdSW9uIElsaWVzY3UgMjlgZGVjZW1icmlIDE5ODk%3D>, accesat la data de 06.10.2025.

democratism să fie date în vileag. Au demonstrat în mod pașnic. Au cerut plecarea dictatorului, au cerut schimbări care să permită afirmarea capacității de creație a poporului nostru în economie, în tehnică, în știință, în cultură; au cerut condiții pentru demnitate umană. Li s-a răspuns cu gloanțe. Au căzut jertfe, au fost traumatizați milioane de oameni. Ideile nu pot fi însă călcate de șenilele tancurilor. Niciun glonț nu poate pătrunde prin miezul ideii”⁴⁵.

Pentru prima dată, Nicolae Ceaușescu a fost caracterizat de presa sa, până atunci fidelă, drept „agramat”, „laș”, „dictator”. Totodată, a fost condamnat cultul personalității sale, construit într-o măsură semnificativă de același aparat media, care până zilele trecute, folosea obsesiv termeni elogioși și solemnii pentru a-l desemna, precum: „geniul Carpaților”, „marele cârmaci”, „stimat și iubit conducător al poporului român” etc.

Mass-media a încercat să-și justifice activitatea anterioară, prezentându-se drept victimă a regimului Ceaușescu, care, sub imperiul fricii și al represiunii, a fost forțată să promoveze „împotriva voinței și conștiinței” sale o propagandă „rușinoasă”: „Analiza obiectivă a acestei perioade, numită cu nerușinare «Epoca de Aur», pe care presa, radioteleviziunea au fost forțate să o propage, să o susțină împotriva voinței, conștiinței și convingerilor sufletești ale ziariștilor români, trebuie numită de acum o epocă a rușinii”⁴⁶.

De asemenea, primul număr din „Scânteia Poporului” a publicat comunicatul transmis cu o seară înainte de Consiliul Frontului Salvării Naționale și a reflectat entuziasmul manifestat de comunitatea internațională față de schimbările revoluționare din România: **„AZI ÎN LUME: RESPECT ȘI ADMIRAȚIE PENTRU VICTORIA POPORULUI ROMÂN ASUPRA DICTATURII”**:

„România nu este izolată, Europa, întreaga lume sunt alături de România!: Popor iubitor de libertate și neatârnamare, conviețuind cu celelalte națiuni în respectul valorilor moralei internaționale, poporul român s-a bucurat dintotdeauna de stimă și considerație în lume, făcându-și prieteni adevărați pe toate meridianele. Izolarea internațională de care s-a vorbit în ultimul timp a fost autoizolarea celor ce au vrut să ne rupă de lume. România nu este izolată. România nu este singură. Au dovedit-o din nou nenumăratele manifestări de solidaritate din aceste zile de grea încercare, luările de poziție ale cercurilor politice dintre cele mai largi, ale oamenilor din cele mai diverse categorii sociale, care s-au aflat cu gândul și fapta alături de poporul român. Au dovedit-o luările de poziție ale șefilor de stat și de guvern, ale partidelor de cele mai diferite nuanțe politice și, deopotrivă, demonstrațiile neîntrerupte,

⁴⁵ „Scânteia Poporului”, nr. 1, 23 decembrie 1989, p. 1.

⁴⁶ *Ibidem*.

cu participare de masă, zilele și nopțile de veghe din fața reprezentanțelor diplomatice ale României de la Sofia și Budapesta, Berlin și Varșovia, Belgrad și Viena, Paris, Londra, Stockholm, Washington și din atâtea și atâtea capitale ale lumii. Au fost alături de noi corespondenții agențiilor internaționale de presă, ai ziarelor și revistelor, ai posturilor de radio și televiziune de pretutindeni, care, în ciuda tuturor opreliștilor, au informat opinia publică internațională de cele ce se petreceau aici, străpungând zidul tăcerii ce s-a vrut a se ridica în jurul țării”⁴⁷.

Printre subtitlurile ediției avute în vedere s-au aflat următoarele: „Trăiască Libertatea, Trăiască răspunderea”; „Recunoștință fierbinte armatei române”; „A răsărit libertatea cum răsare grâul: prin mare trudă”; „În viziunea opulenței” – articol în care este relatat modul luxos în care trăia familia Ceaușescu.

După cum a remarcat Constantin Corneanu, mass-media, în special Televiziunea Română, a reprezentat cel mai important actor al Revoluției Române din Decembrie 1989, contribuind într-un mod crucial la mediatizarea acesteia pe întreg mapamondul⁴⁸. Într-adevăr, nimeni nu poate contesta aportul semnificativ al mass-mediei în desfășurarea evenimentelor din decembrie 1989. Totuși, trebuie subliniat și reversul medaliei: pe lângă funcția sa informativă, televiziunea a difuzat, în atmosfera haotică a acelor zile, numeroase informații contradictorii, neverificate sau chiar simple zvonuri, amplificate de tensiunea generalizată. Un exemplu relevant în acest sens îl constituie zvonul privind otrăvirea apei la Timișoara și Sibiu, care a sporit starea de panică a populației.

Două dintre temele centrale aflate atunci în atenția mass-media au fost fenomenul terorist, pe de o parte, și traseul fugii soților Ceaușescu, care a culminat cu prinderea și arestarea cuplului prezidențial, urmate de un proces sumar, încheiat cu aplicarea pedepsei capitale, pe de altă parte. Aceste două subiecte au fost prezentate într-o strânsă legătură, atât în discursul mediatic, cât și în percepția publică, fenomenul terorist fiind pus în directă legătură cu fuga și capturarea cuplului prezidențial.

Trebuie amintit faptul că violențele au continuat și după ce Nicolae Ceaușescu a părăsit sediul Comitetului Central. În scurt timp, mass-media a difuzat primele informații privind o serie de „atacuri teroriste” îndreptate asupra MAPN, TVR, Radioului și populației civile. De-a lungul timpului, autorii necunoscuți ai acestor evenimente s-au aflat în centrul a numeroase dezbateri și anchete, însă fără un rezultat concret. La momentul respectiv, ei

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ Constantin Corneanu, *op. cit.*, p. 471.

au fost prezentați de presa din țară drept forțe ostile revoluției, având misiunea de a-l elibera pe Nicolae Ceaușescu și soția sa.

În ediția din data de 24 decembrie 1989, „Scânteia Poporului” a alocat un spațiu amplu fenomenului terorist, publicând totodată și apeluri mobilizatoare precum: **„DUȘMANII ȚĂRII, TRĂDĂTORII POPORULUI – MAI UCIGAȘI DECÂT UCIGAȘII, MAI VANDALI DECÂT VANDALII! / CETĂȚENI, MEBRI AI FORMAȚIUNILOR GĂRZILOR PATRIOTICE! Alăturați-vă și acționați cu toată hotărârea împreună cu unitățile armatei noastre! TOTI CEI CE POT FOLOSI O ARMĂ – LA ARME!”**⁴⁹:

„Capitalei patriei noastre îi este dat să trăiască momente dramatice, momente care cer mobilizarea tuturor energiilor pentru a răpune fiara încolțită, ajunsă la gradul maxim de turbare, dincolo de care nu mai este nimic. **Securiști fanatici, slugile oarbe ale fostului dictator, nu se dau în lături de la nimic.** Își dau acum măsura deplină a caracterului lor de trădători, de infami ucigași, ucid unde pot oameni, dau foc clădirilor, pun explozibile, se dedau la crime incalificabile [...] Așa cum s-a întâmplat din prima zi a marilor lupte, armata noastră, armata poporului, dovedește dârzenia și eroismul de care este atâta nevoie în aceste clipe. Zi și noapte, oră de oră, minut cu minut înconjoară și-i strânge în clește pe teroriști, bandele de securiști care nu vor să cedeze pozițiile, visând la păstrarea privilegiilor, sperând într-o minune — pentru că numai o minune i-ar putea salva. Pentru aceasta nu se dau în lături de la nicio fărădelege, recurgând la acte tipic fasciste, trăgând fără alegere nu numai în ostașii armatei noastre, ci și în populația civilă, atunci când li se ivește prilejul, în femei, în copii, mărinind numărul jertfelor care și așa au fost mult prea multe în rândurile oamenilor pașnici, în special ale tineretului [...] Ura poporului crește în aceste momente înzecit și înmiit. **Ura împotriva dictaturii, pe care poporul a răsturnat-o, însoțită de voința de a nu permite sub niciun motiv, sub nicio formă revenirea la întunecata perioadă pe care am trăit-o, trebuie să se manifeste prin unitatea întregului popor, prin lupta sa dârză, în primul rând a eroicei clase muncitoare, a viteazului tineret al României**⁵⁰.

Aceeași ediție a ziarului a inclus și titluri precum: „Informare din partea Consiliului Frontului Salvării Naționale – Prezentată la Televiziune de Ion Iliescu – Măsuri și recomandări pentru lichidarea grabnică a nelegiuirilor teroriștilor – Fostul dictator și slugi ale clanului său au fost arestate”; „Apa nu este otrăvită, ea doar se cere rațional gospodărită”; „DUPĂ LUNGA NOAPTE A DICTATURII, POPORUL ROMÂN ȘI-A REDOBÂNDIT LIBERTATEA

⁴⁹ „Scânteia Poporului”, nr. 2, 24 decembrie 1989, p. 1.

⁵⁰ *Ibidem*.

ȘI DEMNITATEA! – În aceste zile, România în atenția și admirația întregii lumi”⁵¹.

În paralel cu expunerea fenomenului terorist, presa a mediatizat și loviturile critice care au condus la prăbușirea familiei Ceaușescu pe toate planurile. După cum am văzut, reședința cuplului prezidențial a fost luată cu asalt de revoluționari. Ulterior, arestarea soților Ceaușescu a fost anunțată oficial, cu entuziasm, în cadrul unei transmisiuni a Televiziunii Române: „Nu știm cât de adevărată este această informație, dar, dacă este adevărat, este o mare victorie a poporului: Ceaușescu Nicolae și Ceaușescu Elena au fost prinși. Ei sunt la Târgoviște, arestați”⁵².

În aceeași zi, pe 22 decembrie 1989, în jurul orei 22:00, în platoul Televiziunii Române a fost adus Nicu Ceaușescu, fiul cel mic al cuplului prezidențial. De-a lungul regimului, acesta a ocupat diverse funcții în aparatul de partid și de stat, fiind considerat de mulți drept principalul succesor la conducerea țării. Capturat de revoluționari, el a apărut în fața camerelor vizibil debusolat, fiind întâmpinat de o revărsare de ură acumulată în toți acei ani:

„Vedeți cine este aici, în studio. Este prințisorul moștenitor, Nicu Ceaușescu, cel care la recentul congres, la această parodie de congres, a cântat osanale tatăului și mămicii cu nerușinare, pur și simplu. Sigur, nu este cazul să ne vorbească. Am vrut doar să vă informăm că a fost prins și va fi supus judecății poporului. Trebuie să fie judecat legal de către popor. [...] A venit singur să se predea [...]”⁵³. În continuare, una dintre persoanele care l-au adus a declarat: „Ne-a mărturisit, în momentul în care l-am scos din mașină, că este Nicu Ceaușescu și că a luat ostatici copii”⁵⁴. La această remarcă, el a spus: „Nu”. Replica venită de la cel care l-a acuzat a fost: „Minte din nou cum a mințit întotdeauna.” Imediat a intervenit un reprezentant al forțelor de ordine, îmbrăcat în uniformă: „Dragi cetățeni, dragi prieteni, noi, fiindcă suntem oameni umani (*sic!*), așa ne-au învățat moșii și strămoșii noștri, nu ne vom deda la niciun fel de act ostil împotriva acestui prizonier”⁵⁵.

Între timp, soții Ceaușescu au fost transportați în arest la garnizoana din Târgoviște. La data de 25 decembrie 1989, Nicolae și Elena Ceaușescu au fost judecați de un Tribunal Militar Excepțional însărcinat de Consiliul Frontului Salvării Naționale. Procesul, filmat și transmis la Televiziune,

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² Adam Burakowski, *op. cit.*, p. 422.

⁵³ TVR, *Revoluția română: Nicu Ceaușescu, prins de protestatari*, 22 decembrie 1989, București, material video disponibil la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=lu2PTP27Gvg>, accesat la data de 06.10.2025.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ *Ibidem*.

transforma pentru ultima dată mass-media dintr-un instrument de glorificare într-un martor al căderii absolute a familiei care a condus timp de 24 de ani destinele României.

Chiar și în aceste ultime momente ale vieții sale, Nicolae Ceaușescu s-a aflat în fața camerelor care, ani la rând, îi construiseră un megaloman cult al personalității, prezentând o realitate distorsionată, în concordanță cu interesele regimului. Acum, însă, contrastul era izbitor: același aparat mass-media care îl idolatrizase, prezentându-l atotputernic și infailibil, expunea un Ceaușescu izolat, sfidător, în fața unui juriu ostil, din care făceau parte și foști colaboratori sau cunoscuți de-ai săi. Un cameraman l-a însoțit până la ultimul pas, până în momentul execuției, lăsând în urmă imaginea unei epoci apuse, prăbușite la fel de brutal precum fusese instalată.

În concluzie, mass-media din România a jucat un rol crucial în desfășurarea evenimentelor revoluționare din Decembrie 1989. Așa cum am putut remarca de-a lungul acestei analize, presa – aflată până la 22 decembrie în slujba regimului – și-a asumat rolul de portavoce a acestuia, încercând într-o primă fază să mușamalizeze și, ulterior, să distorsioneze realitatea. Odată cu fuga soților Ceaușescu, situația s-a inversat la 180 de grade: Televiziunea, Radioul și principalele publicații ale vremii au devenit critici înverșunați ai fostului lider și al regimului său, după ce ani la rând îl glorificaseră.

Deși presa postcomunistă s-a comportat pe alocuri dezorganizat, difuzând în haosul acelor zile informații eronate sau simple zvonuri care au căpătat proporții critice, este incontestabil rolul pe care aceasta l-a avut atât în mediatizarea Revoluției, cât și în facilitarea procesului de apariție și legitimare a noilor organisme politice și instituționale.

Bibliografie

Periodice

„România liberă” decembrie 1989.

„Scânteia” decembrie 1989.

„Scânteia poporului” decembrie 1989.

Lucrări de specialitate

1. BURAKOWSKI, Adam, *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu 1965 – 1989. Geniul Carpaților*, Ediția a II-a, Iași, Editura Polirom, 2016.

2. CHIRCA, Cristian, *Decembrie 1989: TASS este împuternicit să declare...*, Partea I, Editura IRRD, București, 2017.
3. CONSTANTINIU, Florin, *O istorie sinceră a poporului Român*, Ediția a IV-a, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2008.
4. CORNEANU, Constantin, *Victorie însângerată. Decembrie 1989. Premisele, izbucnirea și desfășurarea Revoluției Române din Decembrie 1989*, Ediția a 2-a, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2023.
5. COROBICA, Liliana, *Instituția cenzurii comuniste în România*, Vol. I, Oradea, Editura Ratio et revelatio, 2014.
6. MOROZOV, Nikolai, *Correspondentul Agenției TASS care a văzut totul*, București, Editura Fundației Culturale Române, 2002.
7. ȘERB, Sorin, *Ceaușescu, ultimul an*, București, Editura Litera, 2020.
8. TĂNASE, Stelian, *Istoria căderii regimurilor comuniste*, București, Editura Publisol, 2022.
9. TOFAN, Liviu, *Ne-au ținut în viață. Radio Europa Liberă 1970-1990*, București, Editura Omnium, 2021.

Surse online

1. Europa Liberă România, *Actualitatea românească: Timișoara în revoluție, 18 decembrie 1989*, transmisiune disponibilă online la adresa: <https://romania.europalibera.org/a/actualitatea-rom%C3%A2neasc%C4%83-18-decembrie-1989-timisoara-in-revolu%C8%9Bie-radio-europa-liber%C4%83/31615213.html>, accesat la 06.10.2025.
2. Europa Liberă Moldova, *Evenimentele de la Timișoara în actualitatea românească, 20 decembrie 1989*, disponibil online la adresa: <https://moldova.europalibera.org/a/25638867.html>, accesat la 06.10.2025.
3. *Fragment din înregistrarea teleconferinței dintre Nicolae Ceaușescu și autoritățile de la Timișoara, 17 decembrie 1989*, accesibil online la adresa – https://youtu.be/q_w5IGqxRB0, accesat la 06.10.2025.
4. Televiziunea Română, *Revoluția Română: Discursul lui Ceaușescu despre „huliganii” din Timișoara, 20 decembrie 1989*, material video disponibil online la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=yievnVfOLKg&pp=ygUcQ2VhdciZZXNjdSAyMCBkZWNIbWJyaWUgMTk4OQ%3D%3D>, accesat la 06.10.2025.
5. Televiziunea Română, *Discursul lui Ceaușescu din 21 decembrie 1989, 21 decembrie 1989*, București, material video disponibil online la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=xntDto5TX10&pp=ygUvZGZlY3Vyc3VsIGx1aSBjZWFlxZ9lc2N1IGRpbjAyMSBkZWNIbWJyaWUgMTk4OSA%3D>, accesat la 06.10.2025.

6. Televiziunea Română, *Revoluția Română: Anunțul instaurării stării de necesitate pe între teritoriul României*, 22 decembrie 1989, București, material video disponibil online la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=jiRdztoMDBU&pp=ygUpQ2VhdciZZXNjdSBhbnVuyJvEgyBzdGFyZWEGZGUgbmVjZXNpdGF0ZSA%3D>, accesat la 06.10.2025.

7. TVR, *Revoluția Română: Prima transmisiune în direct a Televiziunii Române Libere*, 22 decembrie 1989, București, material video disponibil la adresă: https://youtu.be/E2_wbfCIa2o, accesat la 06.10.2025.

8. TVR, *Revoluția Română: Prima intervenție a lui Ion Iliescu*, 22 decembrie 1989, București, material video disponibil la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=O8gF31KNHGU&pp=ygUdSW9uIElsaWVzY3UgMjIgZGVjZW1icmllIDE5ODk%3D>, accesat la 06.10.2025.

9. TVR, *Revoluția Română: Ion Iliescu prezintă Comunicatul către țară al CFSN*, 22 decembrie 1989, București, material video disponibil la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=pFWe8G3QdcI&pp=ygUdSW9uIElsaWVzY3UgMjIgZGVjZW1icmllIDE5ODnSBwkj6wkBhyohjO8%3D>, accesat la 06.10.2025.

10. TVR, *Revoluția română: Nicu Ceaușescu, prins de protestatari*, 22 decembrie 1989, București, material video disponibil la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=lu2PTP27Gvg>, accesat la 06.10.2025.